

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

ΠΡΩΤΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΝΟΤΙΑΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (AFEM)

Δεν υπάρχει μέλλον για την Ευρώπη χωρίς αποτελεσματική κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών για γυναίκες και άνδρες

Όπως είναι γνωστό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν, που συνήλθε τον Δεκέμβριο 2001, υιοθέτησε μια «Δήλωση για το μέλλον της Ένωσης», με την οποία έθεσε πάνω από εξήντα ερωτήματα σχετικά με τη θεσμική εξέλιξη της Ένωσης, ενόψει και της επικείμενης διεύρυνσης. Με την ίδια Δήλωση ανατέθηκε η μελέτη των ερωτημάτων αυτών από ειδική Συνέλευση, που ονομάστηκε «Ευρωπαϊκή Συνέλευση» και έχει περίπου την ίδια σύνθεση με τη Συνέλευση που κατήρτισε τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. Αγώνας της Γυναίκας, τεύχος 68). Σε αντίθεση όμως με την προηγούμενη Συνέλευση, στην Ευρωπαϊκή Συνέλευση μετέχουν και εκπρόσωποι των κυβερνήσεων και κοινοβουλίων των υποψηφίων για ένταξη δέκα τριών κρατών.

Η Ευρωπαϊκή Συνέλευση, όπως και η Συνέλευση που κατήρτισε τον Χάρτη, άνοιξε μια ειδική ιστοσελίδα (<http://european-convention.eu.int>), στην οποία δημοσιεύονται τα κείμενα της ίδιας της Συνέλευσης, καθώς και προτάσεις που υποβάλλει η κοινωνία των πολιτών. Η Ένωση Γυναικών Νότιας Ευρώπης (AFEM), μέλος της οποίας είναι και ο Σύνδεσμος, απέστειλε την πρώτη συνεισφορά της στις εργασίες της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης, που συντάχθηκε από την εκπρόσωπο του Συνδέσμου στην AFEM και αντιπρόεδρο της Σοφία Σπηλιωτοπούλου και την πρόεδρό μας Αλίκη Μαραγκοπούλου, σε συνεργασία με την μέχρι πρόσφατα πρόεδρο της AFEM Micheline Galabert, και είναι δημοσιευμένη στην προαναφερόμενη ιστοσελίδα, στα γαλλικά, αγγλικά και ελληνικά.

Παραθέτουμε το ελληνικό κείμενο της συμβολής αυτής.

Εισαγωγικό σημείωμα

Η AFEM, ομοσπονδία ελληνικών, γαλλικών, ιταλικών, πορτογαλικών και ισπανικών ΜΚΟ, χαιρετίζει τη σύγκληση της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης. Η AFEM, της οποίας η συμβολή στις εργασίες της πρώτης Συνέλευσης είναι γενικά αναγνωρισμένη, συμφωνεί με την ανάγκη να εξετασθούν τα θεμελιώδη ερωτήματα που θέτει η Δήλωση του Laeken, διότι, όπως αυτή τονίζει:

“Η Ένωση πρέπει να γίνει περισσότερο δημοκρατική, περισσότερο διαφανής και περισσότερο αποτελεσματική. Και πρέπει να βρει την απάντηση σε τρεις θεμελιώδεις προκλήσεις: Πώς θα επιτευχθεί η προσέγγιση των πολιτών, και κατά κύριο λόγο των νέων, και του Ευρωπαϊκού εγχειρήματος καθώς και των Ευρωπαϊκών οργάνων; Πώς θα διαρθρωθεί ο πολιτικός βίος και ο Ευρωπαϊκός

πολιτικός χώρος σε μια διευρυμένη Ένωση; Πώς θα καταστεί η Ένωση παράγοντας σταθερότητας και πρότυπο στο νέο, πολυπολικό κόσμο”

Όμως, η Δήλωση του Laeken δεν απευθύνεται σε όλον τον πληθυσμό της Ένωσης, παρά μόνο στους «πολίτες», στις δε γλώσσες όπου υπάρχει αρσενικό και θηλυκό γένος του όρου, ξεχνά το δεύτερο. Αγνοεί και τους άλλους ανθρώπους, γυναίκες και άνδρες, που βρίσκονται στο έδαφος της Ένωσης και που ορισμένοι έχουν ήδη κεκτημένα δικαιώματα βάσει του κοινοτικού δικαίου.

Οι όροι «γυναίκα», «φύλο», «διάκριση», «ανισότητα» δεν εμφανίζονται στη Δήλωση. Κι όμως, η προαγωγή της ισότητας των φύλων είναι καθήκον και «αποστολή» της Κοινότητας, κατά τη ΣυνθεΚ, που επιβάλλει **θετική υποχρέωση** «εξάλειψης των ανισοτήτων και προώθησης της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών» σε όλους τους τομείς (*mainstreaming*) (Άρθρα 2,

3§2). Ανταποκρινόμενη στην υποχρέωση αυτή, η πρώτη Συνέλευση εισήγαγε στον Χάρτη το άρθρο 23 («η ισότητα ανδρών και γυναικών πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλους τους τομείς»).

Παρουσιάζοντας την πρώτη της τοποθέτηση στη συζήτηση για το μέλλον της Ένωσης, η AFEM επιθυμεί να επισημάνει ορισμένα θέματα κεφαλαιώδους σημασίας γι' αυτό το μέλλον:

I. Προς ένα Σύνταγμα της Ένωσης

Η Συνέλευση πρέπει οπωσδήποτε να βασίσει το έργο της σε όλες τις αρχές, που αποτελούν τα θεμέλια της Ένωσης και ν'ανταποκριθεί στην επιταγή να «διατηρήσει στο ακέραιο» και να «αναπτύξει» το κοινοτικό κεκτημένο. Τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες των γυναικών και των ανδρών και η ουσιαστική ισότητα των φύλων, σε όλους τους τομείς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος αυτού του κεκτημένου (Άρθρα 2 και 6 ΣυνθΕΕ, Άρθρα 2 και 3§2 ΣυνθΕΚ).

Ένα Σύνταγμα άξιο του ονόματός του πρέπει να αφορά το σύνολο του πληθυσμού της Ένωσης – άνδρες και γυναίκες πολίτες και όλους τους άλλους ανθρώπους, γυναίκες και άνδρες, που βρίσκονται στο έδαφός της – και πρέπει να βασίζεται στις προαναφερόμενες θεμελιώδεις αρχές.

Όπως υπενθυμίζει η Δήλωση του Laeken, **οποιαδήποτε απλούστευση των συνθηκών και οποιοδήποτε συνταγματικό κείμενο πρέπει να σέβονται το κοινοτικό κεκτημένο**, δηλ. κατά πρώτο λόγο τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες των γυναικών και των ανδρών που παρέχουν οι ΣυνθΕ.Κ./Ε.Ε. και το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο, οι επικυρωμένες από τα Κράτη-μέλη διεθνείς συνθήκες, οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις μας, και η νομολογία του ΔΕΚ.

II. Διατάξεις που πρέπει να περιέχει μια βασική συνθήκη

Μια βασική Συνθήκη ή ένα Σύνταγμα πρέπει να περιέχουν τουλάχιστον τις ακόλουθες διατάξεις:

A. Διατάξεις της Συνθήκης Ε.Ε. (ΣυνθΕΕ):

1) «Κοινές διατάξεις» (Άρθρα 1-7 ΣυνθΕΕ.), με τις εξής τροποποιήσεις:

Άρθρο 6 ΣυνθΕΕ¹:

«1. Η Ένωση βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των ανδρών και των γυναικών [...]»

Άρθρο 7 ΣυνθΕΕ (όπως τροποποιήθηκε από τη Συνθήκη της Νίκαιας):

«1 [...] το Συμβούλιο [...] δύναται να διαπιστώσει την ύπαρξη σοβαρής και διαρκούς παραβίασης από Κράτος Μέλος αρχών που μνημονεύονται στο Άρθρο 6 παρ. 1 και 2 [...]».

Αιτιολογία: Έτσι θα είναι σαφές ότι οι κυρώσεις κατά των Κρατών Μελών, που προβλέπει το Άρθρο 7, πρέπει να επιβάλλονται σε κάθε περίπτωση κινδύνου παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών γυναικών και ανδρών, που αποτελούν κοινοτικό κεκτημένο.

2) Άρθρο 46 ΣυνθΕΕ, τροποποιημένο ως εξής:

«**Το Δικαστήριο [...] ελέγχει [...] τη συμφωνία των πράξεων των φορέων και οργάνων της Ε.Ε. προς τις παραγράφους 1, 2 and 3 του Άρθρου 6 ΣυνθΕΕ και τη συμφωνία των πράξεων των Κρατών Μελών προς τις παραγράφους 1 και 2 του Άρθρου 6 ΣυνθΕΕ [...].**»

Αιτιολογία:

– *Πράξεις οργάνων ΕΚ/ΕΕ:* Το άρθρο 46 προβλέπει δικαιοδοσία του ΔΕΚ να εξετάζει τη συμφωνία των πράξεων αυτών προς την παρ. 2 του άρθρου 6 ΣυνθΕΕ. Πρέπει να προστεθούν οι παρ. 1 και 3 του άρθρου 6. Έτσι, το ΔΕΚ θα μπορεί να ελέγχει τη συμφωνία των πράξεων αυτών προς τις αρχές που αποτελούν τα θεμέλια της Ένωσης (ελευθερία, δημοκρατία, σεβασμός θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, κράτος δικαίου, άρθρο 6§1 ΣυνθΕΕ), τα θεμελιώδη δικαιώματα που αποτελούν κοινοτικό κεκτημένο (άρθρο 6§2 ΣυνθΕΕ) και την υποχρέωση σεβασμού της εθνικής ταυτότητας των Κρατών Μελών (άρθρο 6§3 ΣυνθΕΕ), που περιλαμβάνει και την πολιτιστική κληρονομιά, της οποίας τον σεβασμό απαιτεί ειδικότερα το άρθρο 151 ΣυνθΕΚ.

– *Πράξεις των Κρατών Μελών:* Πρέπει να προστεθεί επίσης η δυνατότητα του ΔΕΚ να ελέγχει τη συμφωνία των πράξεων των Κρατών Μελών προς τις παρ. 1 και 2 του Άρθρου 6 ΣυνθΕΕ.

3) Το Άρθρο 49 ΣυνθΕΕ, τροποποιημένο ως εξής:

«1. Κάθε ευρωπαϊκό κράτος που σέβεται τις αρχές που καθορίζονται στο άρθρο παρ. 6 και (2), και εξασφαλίζει την αποτελεσματική εφαρμογή τους μπορεί να ζητήσει να γίνει μέλος της Ένωσης.»

Αιτιολογία: Έτσι θα είναι σαφές ότι ο σεβασμός και η κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών που αποτελούν κοινοτικό κεκτημένο είναι απαραίτητος όρος για την υποψηφιότητα προς ένταξη στην Ένωση. Τα Κράτη που επιθυμούν να καταστούν υποψήφια πρέπει να αποδεικνύουν όχι μόνο ότι έχουν προσαρμόσει τη νομοθεσία τους, αλλά και ότι έχουν λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία και την αποτελεσματική εφαρμογή των δικαιωμάτων και ελευθεριών αυτών.

B. Διατάξεις Συνθήκης ΕΚ (ΣυνθΕΚ):

1) Άρθρα 2, 3, 12 και 13 ΣυνθΕΚ, με τις εξής τροποποιήσεις:

Άρθρο 13 ΣυνθΕΚ:

«Με την επιφύλαξη των άλλων διατάξεων της παρούσας Συνθήκης που αφορούν διάκριση λόγω

εθνικότητας, απαγορεύεται οποιαδήποτε διάκριση που βασίζεται σε οποιονδήποτε λόγο, όπως το φύλο, η φυλή, η εθνική ή κοινωνική καταγωγή, τα γενετικά χαρακτηριστικά, η γλώσσα, η θρησκεία ή οι πεποιθήσεις, η πολιτική ή άλλη πεποίθηση, η ιδιότητα μέλους εθνικής μειονότητας, η περιουσία, η γέννηση, η αναπηρία, η ηλικία ή ο γενετήσιος προσαυτολισμός».

Αιτιολογία: Έτσι, η διάταξη αυτή θα έχει άμεση εφαρμογή και οι λόγοι διάκρισης θα αναφέρονται όχι εξαντλητικά, αλλά ενδεικτικά, όπως αναφέρονται και στο άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και στο 12ο Πρωτόκολλό της, στο άρθρο Ε' (Μέρος V) του (αναθεωρημένου) Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη και στις αντίστοιχες διατάξεις των διεθνών συμφώνων για τα αστικά και πολιτικά και οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, που αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για το άρθρο 21 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. Έτσι, η διάταξη αυτή θα πληροί τις απαιτήσεις της Συνθήκης για τη «διατήρηση στο ακέραιο» του κοινοτικού κεκτημένου, όσον αφορά τον αγώνα κατά των διακρίσεων και την «ανάπτυξή του» (άρθρο 2 ΣυνθΕΕ).

Άρθρο 13Α (νέο):

«1. Γυναίκες και άνδρες έχουν ισά δικαιώματα σε όλους τους τομείς. 2. Προκειμένου να εξασφαλιστεί πλήρης ισότητα στην πράξη μεταξύ ανδρών και γυναικών, ενδείκνυνται θετικά μέτρα, κατά κύριο λόγο για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών.»

Αιτιολογία: Η διάταξη αυτή ανταποκρίνεται στην επιταγή για «διατήρηση στο ακέραιο» του κοινοτικού κεκτημένου που αφορά την ισότητα των φύλων και την «ανάπτυξή του». Πληροί τη θετική υποχρέωση «να εξαλειφθούν οι ανισότητες και να προαχθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών» σε όλους τους τομείς. Η διάταξη αυτή είναι επομένως απαραίτητη για την επίτευξη του καθήκοντος και την επίτευξη της «αποστολής» που επιβάλλει η Συνθήκη (Άρθρα 2 και 3§2 ΣυνθΕΚ), λαμβανομένης υπόψη και της Δήλωσης αριθ 28 που είναι προσαρτημένη στη Συνθήκη του Άμστερνταμ.

Οι «ανισότητες» λόγω φύλου, την «εξάλειψη» των οποίων απαιτεί η Συνθήκη, είναι *de facto* καταστάσεις που αφορούν κυρίως τις γυναίκες. Παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών και διατηρούν την υποδεέστερη θέση τους, όπως έχει αναγνωρίσει το ΔΕΚ και διαρκώς καταγγέλλουν τα κοινοτικά όργανα. Οι γυναίκες δεν είναι ούτε ομάδα ούτε μειοψηφία. Είναι μία από τις δύο μορφές ενσάρκωσης του ανθρώπου, παρούσες κατά το ήμισυ σε όλες τις ομάδες ή μειονότητες, και οι ανισότητες, τις οποίες υφίστανται, είναι συχνά πολλαπλές. Οι ανισότητες αυτές οφείλονται σε στερεότυπα, που έχουν διαποτίσει τις οικονομικές και κοινωνικές δομές και δεν μπορούν να

εξαλειφθούν χωρίς θετικές δράσεις. Τα θετικά μέτρα δεν αποτελούν διάκριση ή απόκλιση από την αρχή της ισότητας των φύλων, αλλά απαραίτητα μέσα για την αποτελεσματική εφαρμογή της, σύμφωνα με τη ΣυνθΕΚ (άρθρο 141§4) και τη Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης κατά των γυναικών, που έχει επικυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη και που την επικαλούνται διαρκώς τα αρμόδια κοινοτικά όργανα.

2) Η AFEM σύντομα θα υποβάλει στη Συνέλευση και άλλες προτάσεις, συμπεριλαμβανομένων προτάσεων για τη ρητή και αποτελεσματική κατοχύρωση κοινωνικών δικαιωμάτων.

III. Το μέλλον του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Η AFEM θεωρεί το Χάρτη ένα σημαντικό βήμα προς την εγγύηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ένωση και συγχαίρει και πάλι τη Συνέλευση που τον επεξεργάστηκε.

Όμως, προκειμένου να ληφθεί μια απόφαση για τη νομική ισχύ του Χάρτη, πρέπει προηγουμένως να αξιολογηθεί το περιεχόμενό του, ιδίως υπό το φως του κοινοτικού κεκτημένου.

Σκοπός του Χάρτη ήταν να καταστήσει πιο «εμφανή» τα θεμελιώδη δικαιώματα ανδρών και γυναικών που υφίστανται στην Ένωση, δηλαδή να κωδικοποιησει και να ενισχύσει, κατά πρώτο λόγο, το σχετικό κεκτημένο, χωρίς, όμως και να εμποδίζει τη μελλοντική του εξέλιξη, σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης (Άρθρο 2 ΣυνθΕΕ).

Η AFEM πιστεύει ακράδαντα ότι είναι απαραίτητη η αποτελεσματική εγγύηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών ανδρών και γυναικών στην Ένωση και η εμπέδωση της εγγύησης αυτής καθώς διευρύνεται η Ένωση. Γι' αυτό το λόγο δραστηριοποιήθηκε από την αρχή των εργασιών της πρώτης Συνέλευσης και προσπάθησε να συνεισφέρει στις εργασίες της, όσο το δυνατόν περισσότερο.

Η ανάγκη αποτελεσματικής κατοχύρωσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών για τις γυναίκες και τους άνδρες, στο επίπεδο τόσο της Ένωσης όσο και των κρατών μελών, είναι σήμερα επιτακτικότερη παρά ποτέ. Ο Χάρτης δεν θα πρέπει, σε καμία περίπτωση, ακόμη και έμμεσα, να αποτελέσει δικαιολογία για οπισθοδρόμηση σ' αυτό το θέμα. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να γίνει δεσμευτικός μόνο αφού ενισχυθεί. Η AFEM θα παρουσιάσει συγκεκριμένες προτάσεις επί του θέματος αυτού.

Επιφυλασσομένη για περαιτέρω τοποθετήσεις, η AFEM ευχαριστεί τη Συνέλευση για την προσοχή της και της εύχεται επιτυχή ολοκλήρωση του έργου της.